

KÖHUNÄÄRME ehk PANKREASE VÄHK (*Carcinoma pancreatis*)

Pankreas paikneb ülakõhus mao ja kõhu tagaseina vahel. Pankrease laiemat osa, mis paikneb paremal pool ülakõhus, nimetatakse pankrease peaks, keskosa ehk pankrease keha asub ülakõhus keskel ja kitsas, nn sabaosa kulgeb vasakule ülakõhtu. Kõhunääre eritab seedimiseks vajalikku nõret, mis koguneb tema juhasse ja väljub sealt peensoole algusosasse (kaksteistsõrmiksoolde), kuhu juha avaneb koos ühissapijuhaga. Samuti toodab pankreas insuliini, mis kontrollib organismi suhkrujaotust ja -kasutamist.

Kõhunäärme ehk pankrease vähk on pahaloomuline kasvaja, mille puhul vähirakud saavad alguse pankrease koest. Kuna pahaloomulise kasvaja rakkudele on omane organismis levida, siis ei ole sageli haaratud üksnes kõhunääre, vaid mööda vere- ja lümfiteid jõuavad kasvajakud ka teistesse organitesse, kus tekivad metastaasid ehk siirded. Pankrease vähkkasvaja on tavaliselt vanemate inimeste haigus, mis enamasti diagnoositakse üle 65 a vanustel isikutel. Vähi varajane avastamine on küllaltki raske, kuna sarnaselt paljudele teistele halvaloomulistele kasvajatele ei esine haiguse alguses selliseid ilminguid, mille alusel võiks kahtlustada vähi olemasolu.

Tekkepõhjused ja riskifaktorid:

- suitsetamine;
- sage alkoholi tarbimine;
- rohke rasvaste ja praetud toitude söömine;
- pikaajaline kokkupuude naftakeemia saadustega;
- võimalik on ka organismi teatud ainete mõju (koletsüstokiniin, mees- ja naissuguhormoonid, epidermaalne kasvufaktor, sekretiin);
- haigust esineb veidi sagedamini meestel ja mustanahaliste hulgas.

Sümptomid

Pankreasevähki on raske diagnoosida, kuna varases arengujärgus see sageli ei tekita olulisi kaebusi, samuti sarnanevad pankrease vähi sümptomid paljude teiste vähem ohtlike ülakõhuorganite haiguste sümptomitega.

Pankreasevähi sagedasemad sümptomid on:

- selge põhjusega kaalulangus, nõrkus ja väsimus, vähene palavik;
- naha või silmade kollasus;
- isutus, iiveldus, ka oksendamine;
- ülakõhu ja selja valu, vöökujuuline valu;
- järsku algav suhkurtõbi, eriti vanuses üle 50 eluaasta.

Kõhunäärmevähi õigeaegne avastamine sõltub kasvaja esmaste haigusnähtude tundmisest ja kohesest arstile pöördumisest kasvajale viitavate haigusnähtude esinemisel.

Diagnoosimiseks tehtavad uuringud:

- kõhuõõne ultraheliuuring ehk sonograafia;
- kompuutertomograafia;
- magnetresonantstomograafia;
- rakuproov (biopsia) võetakse kasvajakahulasest piirkonnast ultraheli kontrolli all peene nõelaga;
- gastro-duodenoskoopia ehk mao ja kaksteistsõrmiksoole sisepinna vaatlus koos proovitükkide võtmisega;
- sapiteede ja kõhunäärmejuha endoskoopiline uuring röntgenkontrolli all (endoskoopiline kolangiopankreatograafia ehk ERCPG);
- kui eelnimetatud meetodid piisavat informatsiooni ei anna, tuleb kasvaja kahtlusel diagnoosimiseks ette võtta operatsioon;
- võimalikke siirdeid aitavad avastada kopsuröntgen ning kõhuõõne ja vaagna ultraheliuuring või kompuutertomograafia.

Ravivõimalused

Ravivõimalused ja tervenemise prognoos sõltuvad haiguse leviku ulatusest ehk staadiumist.

- **Kirurgiline ravi** – vähi kirurgiline eemaldamine on võimalik juhul, kui kasvaja pole levinud kaugelasuvatesse organitesse ja lähedalasuvatesse suurtesse elutähtsatesse veresoontesse:
 - kui vähk on pankrease peas, tehakse nn Whipple'i operatsioon ja eemaldatakse pankrease pea koos kaksteistsõrmiksoole, mao alaosa ja ümbritseva lümfisõlmi sisaldava rasvkoega;
 - pankrease keha ulatusliku vähi korral tehakse pankreatektoomia ehk pankrease täielik eemaldamine koos kaksteistsõrmiksoole, osa mao, sapipõie, põrna ja pankreast ümbritseva lümfisõlmi sisaldava rasvkoega;
 - kui vähk on pankrease sabas, tehakse nn distaalne pankrease reseksioon, eemaldatakse pankrease keha- ja sabaosa ning põrn koos ümbritseva lümfisõlmi sisaldava rasvkoega;
 - vähi levikul ümbritsevatesse organitesse (magu, sapiteed, kasksteistsõrmiksool, maks, jämesool) või siirete korral lümfisõlmedesse ja teistesse organitesse, pole vähki võimalik täielikult eemaldada, vaid operatsiooniga võime leevendada haiguse sümptomeid;
 - kui vähk on sulgenud kasksteistsõrmiksoole ja toit ei pääse seetõttu maost edasi, saab mao sulguskohast ühendada peensoole kaugema osaga;
 - kui vähk surub kinni ühissapijuha suubumiskoha kaksteistsõrmiksoolde ja maksas toodetav sapp ei pääse soolde, muutuvad haige silmad ja nahk kollaseks. Umbunud kohast on võimalik teha möödajuhtiv seesmine ühendus või asetada sapiteedesse sappi väljajuhtiv peen toru, samuti on võimalik endoskoopiliselt asetada umbunud kohta sapivoolu taastamiseks spetsiaalne dreen.
- **Keemiaravi** ehk vähirakkude hävitamist spetsiaalravimite abil kasutatakse tervistavate operatsioonide järgselt kõrge taaspuhkemisohuga haigetel ravitulemuste parandamiseks.
- Keemiaravi koos kiiritusraviga kasutatakse haigetel, kellel kirurgiline ravi pole võimalik, kasvaja arengu pidurdamiseks ning haigusnähtude ja valu leevendamiseks.

Paranemine

Kõhunäärmevähi põdevate haigete tervenemisvõimalused on kesised. Tagasihoidlike haigusnähtude tõttu avastatakse kasvaja hilja, radikaalne operatsioon ei ole sageli võimalik naaberorganite haaratuse ja kaugsiirete tõttu. Viimastel aastatel täiustunud kirurgilise ja keemiaravi võimalused on siiski ravitulemusi parandanud. Kõik kõhunäärmevähiga haiged võetakse haiglas arvele ja neid kontrollitakse kindlate skeemide alusel, milles arst ja haige omavahel kokku lepivad. Esimestel aastatel kontrollitakse haiget iga 3–6 kuu tagant, alates kolmandast aastast üks kord aastas.

Koostanud: SA Põhja-Eesti Regionaalhaigla
J. Sütiste tee 19
13419 Tallinn

infotelefon 617 1300
www.regionaalhaigla.ee